

Kremena Goshova Budinova a Vasil Stoyanov Chaprazov Chaprazov proti Bulharsku, rozsudek ze dne 16. 2. 2021

Stěžovatel: Kremena Goshova Budinova a Vasil Stoyanov Chaprazov

Žalovaný stát: Bulharsko

Číslo stížnosti: 12567/13

Datum: 16.02.2021

Článek Úmluvy: čl. 14
čl. 8

Rozhodovací formace: Senát

Soud: Evropský soud pro lidská práva

Hesla: diskriminace, politik, pozitivní závazky, respektování soukromého života

Český právní řád: čl. 3, 10 a 24 Listiny základních práv a svobod

Významnost: 1

VÝBĚR ROZHODNUTÍ EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA PRO JUSTIČNÍ PRAXI Č. 4/2021

**Kremena Goshova Budinova a Vasil Stoyanov Chaprazov proti Bulharsku, rozsudek ze dne
16. 2. 2021**

Autorský komentář:

Nenávistné výroky namířené proti menšinám nepožívají žádnou nebo jen velmi omezenou ochranu svobody projevu ani tehdy, jsou-li prezentovány politiky jako legitimní diskuze o politických otázkách. Jakkoliv jsou si právo na respektování soukromého života a právo na svobodu projevu zásadně rovna, je při hledání spravedlivé rovnováhy mezi nimi třeba přihlídnout k pozitivním závazkům, mezi které patří povinnost signatářských zemí bojovat proti rasové diskriminaci, která zahrnuje i diskriminaci z důvodu etnického původu. Soud v předkládané věci – na rozdíl od mnoha předcházejících věcí – stanovil třístupňový text k vyhodnocení, zda určitý projev je způsobilý zasáhnout do práva na respektování soukromého života. Za prvé je třeba přihlídnout k povaze dotčené skupiny, za druhé k přesnému obsahu negativních výroků o takové skupině a konečně ke způsobu a kontextu, v němž byly výroky proneseny, k postavení a statusu jejich autora a míře, v jaké mohou být považovány za zasahující do jádra identity a důstojnosti skupiny. Uvedené faktory je třeba vnímat v jejich vzájemné souhře, která vede k závěru o tom, zda vyžadovaná „určitá míra“ podle případu Aksu a požadovaná „určitá míra závažnosti“ podle případu Denisov byla dosažena a zda se použije čl. 8 Úmluvy. Celkový kontext každého případu – zejména sociální a politické prostředí v době, kdy byly výroky vyřčeny – může být významným hlediskem.

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovateli v této věci jsou paní Budinova (první stěžovatelka) a pan Chaprazov Rinau (druhý stěžovatel), oba žijí v Sofii v Bulharsku. Oba jsou novináři romského původu pokrývající otázky spojené s postavením Romů ve společnosti.

Ataka je bulharská politická strana založená v roce 2005, která dosahuje významných výsledků v různých volbách. Jejím lídrem byl pan Siderov, který je od roku 2005 také poslancem za tuto stranu a v prezidentských volbách v roce 2006 byl druhý po zvoleném prezidentovi. Pan Siderov byl předsedou parlamentního uskupení Spojení patrioté; z této funkce byl však sesazen a z uskupení vyloučen. Ataka má vlastní televizní kanál a pan Siderov, který byl dříve novinářem, je napojen i na další média.

V lednu 2006 podali stěžovatelé spolu s dalšími 16 osobami a 66 neziskovými organizacemi žalobu na pana Siderova podle antidiskriminačního zákona. Tvrdili, že řada veřejných výroků pana Siderova představovala obtěžování Romů, Turků, Židů, katolíků a sexuálních menšin a podněcování k nenávisti vůči nim. Stěžovatelé jako příslušníci menšiny tvrdili, že se cítí být těmito výroky osobně dotčeni a svůj nárok vůči panu Siderovovi založili na tvrzení, že podle ústavy mají právo na ochranu své důstojnosti. Žádali, aby se pan Siderov zdržel dalších obdobných výroků a aby se veřejně omluvil.

Soud prvního stupně provedl důkaz nahrávkou výroků pana Siderova; protokol o jednání však neobsahoval některé vyslechnuté pasáže. I přes námitky stěžovatelů nebyl protokol upraven. V říjnu 2008 soud žalobu zamítl. Uvedl, že namítané výroky sice ukazují negativní vztah k Romům, ale nelze je hodnotit jako diskriminaci nebo podněcování k nenávisti. Výroky pana Siderova hodnotil jako volání po potrestání trestných činů spáchaných příslušníky určitých etnik.

Stěžovatelé a další čtyři účastníci řízení podali odvolání, v němž namítali, že závěry prvostupňového soudu byly formalistické a neracionální. Odvolací soud však potvrdil rozhodnutí soudu prvního stupně. Shledal, že provedené dokazování neprokazuje, že by stěžovatelé byli podrobeni odlišnému zacházení, obtěžování nebo podněcování k diskriminaci.

Nejvyšší soud následně odmítl jejich dovolání. Uvedl, že nic nenasvědčuje tomu, že by byl případ rozhodnut v rozporu s ustálenou judikaturou.

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

II. MATERIÁLY RADY EVROPY

35. Výbor ministrů Rady Evropy ve svém doporučení č. R (97) 20 členským státům o nenávistných projevech („hate speech“), které přijal v roce 1997, doporučil členským státům přijmout vhodná opatření k boji proti nenávistným projevům na základě [zde] stanovených zásad. Tyto zásady, uvedené v dodatku k doporučení, znějí v relevantním rozsahu takto:

Rozsah působnosti

Níže uvedené zásady se vztahují na nenávistné projevy, zejména na nenávistné projevy šířené prostřednictvím médií.

Pro účely uplatňování těchto zásad se výrazem nenávistné projevy rozumí všechny formy projevů, které šíří, podněcují, podporují nebo ospravedlňují rasovou nenávist, xenofobii, antisemitismus nebo jiné formy nenávisti založené na nesnášenlivosti, včetně: nesnášenlivosti vyjádřené agresivním nacionalismem a etnocentrismem, diskriminace a nepřátelství vůči menšinám, migrantům a osobám přistěhovaleckého původu.

Zásada 2

Vlády členských států by měly vytvořit nebo zachovat řádný právní rámec sestávající z občanskoprávních, trestněprávních a správněprávních ustanovení o nenávistných projevech, který správním a soudním orgánům umožní v každém případě sladit respektování svobody projevu s respektováním lidské důstojnosti a ochranou pověsti nebo práv jiných osob.

Za tímto účelem by vlády členských států měly prozkoumat způsoby a prostředky, jak:

- rozšířit možnosti boje proti nenávistným projevům prostřednictvím občanského práva například tím, že umožní zainteresovaným nevládním organizacím podávat občanskoprávní žaloby, zajistí odškodnění pro oběti nenávistných projevů a stanoví možnost soudních příkazů, které umožní obětem právo na odpověď nebo nařídí odvolání.

Zásada 3

Vlády členských států by měly zajistit, aby v právním rámci uvedeném v zásadě 2 byly zásahy do svobody projevu úzce vymezeny a uplatňovány zákonným a nearbitrárním způsobem na základě objektivních kritérií. V souladu se základním požadavkem právního státu musí navíc každé omezení nebo zásah do svobody projevu podléhat nezávislé soudní kontrole. Tento požadavek je zvláště důležitý v případech, kdy je třeba sladit svobodu projevu s respektováním lidské důstojnosti a ochranou pověsti nebo práv jiných osob.

Zásada 4

Vnitrostátní právo a praxe by měly soudům umožnit, aby měly na paměti, že konkrétní případy nenávistných projevů mohou být natolik urážlivé pro jednotlivce nebo skupiny, že nepožívají takové úrovně ochrany, jakou poskytuje čl. 10 Evropské úmluvy o lidských právech jiným formám projevu. To je případ, kdy nenávistné projevy směřují ke zničení práv a svobod stanovených v Úmluvě nebo k jejich omezení ve větším rozsahu, než je v ní stanoveno.

I. NAMÍTANÉ PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

38. Stěžovatelé namítali, že došlo k porušení jejich práv zaručených čl. 8 a 14 Úmluvy z důvodu, že soudy zamítly jejich podání směřující proti výrokům pana Siderova. Rozhodné části ustanovení čl. 8 a 14 zní:

Článek 8 (právo na respektování soukromého a rodinného života)

„1. Každý má právo na respektování svého soukromého ... života ...“

Článek 14 (zákaz diskriminace)

„Užívání práv a svobod přiznaných touto Úmluvou musí být zajištěno bez diskriminace založené na jakémkoli důvodu, jako je pohlaví, rasa, barva pleti, jazyk, náboženství, politické nebo jiné smýšlení, národnostní nebo sociální původ, příslušnost k národnostní menšině, majetek, rod nebo jiné postavení.“

A. Přijatelnost

(...)

2. Použitelnost článku 8 Úmluvy

(...)

(b) Posouzení Soudem

(i) Použitelnost článku 8 Úmluvy

50. „Soukromý život“ ve smyslu čl. 8 odst. 1 Úmluvy je široký pojem, který nelze vyčerpávajícím způsobem definovat. Je vyjasněno, že zahrnuje morální integritu osoby (viz X a Y proti Nizozemí, č. 8978/80, 26. 3. 1985, § 22; Von Hannover proti Německu (č. 2), č. 40660/08 a 60641/08, [velký senát] 7. 2. 2012, § 95; Couderc a Hachette Filipacchi Associés proti Francii, č. 40454/07, [velký senát] 10. 10. 2015, § 83) a může zahrnovat také prostor interakcí osoby s druhými, a to i ve veřejném kontextu (viz Von Hannover (č. 2), cit. výše, § 95; Couderc a Hachette Filipacchi Associés, cit. výše, § 83 in fine; a Satakunnan Markkinapörssi Oy a Satamedia Oy proti Finsku, č. 931/13, [velký senát] 27. 6. 2017, § 131).

51. Otázkou v projednávané věci je, zda negativní veřejné prohlášení o sociální skupině lze považovat za mající dopad na „soukromý život“ jednotlivých členů skupiny do té míry, aby se na ně v dané věci aplikoval čl. 8 Úmluvy.

52. Tato otázka, která se týká příslušnosti soudu *ratione materiae*, musí být vyřešena jako otázka přijatelnosti (viz Denisov proti Ukrajině, č. 76639/11, [velký senát] 25. 9. 2018, § 92-93).

(a) Rozsudky a rozhodnutí pojednávající o této otázce

53. V prvních dvou případech, v nichž byl Soud konfrontován s touto otázkou, Soud shledal, že námitky pod čl. 8 Úmluvy byly nepřijatelné, aniž by formuloval konkrétní kritéria.

54. V první věci, Pirali proti Řecku, se naturalizovaný turecký uprchlík v Řecku cítil poškozen dopisem otištěným v novinách. Podal trestní oznámení spojené s uplatněním nároku na náhradu škody proti vydavateli novin, jejich řediteli a šéfredaktorovi, řízení však bylo zastaveno z důvodu uplynutí promlčecí doby. Stěžovatel namítal pod čl. 8 a 14 Úmluvy, že stát selhal v ochraně jeho cti. Soud shledal, že stěžovatel nebyl osobně dotčen otištěním sporného dopisu (který se týkal všech imigrantů v Řecku) a že zastavené řízení nemůže založit odpovědnost státu podle čl. 8 a 14 Úmluvy (viz Pirali proti Řecku, č. 28542/05, 15. 11. 2007).

55. Ve druhé věci, L. Z. proti Slovensku (č. 27753/06, 27. 9. 2011), se slovenský občan židovského původu žijící v České republice cítil poškozen pojmenováním ulice ve slovenské vesnici po nacistickém kolaborantovi. Neúspěšně se domáhal nápravy před slovenskými soudy a namítal pod čl. 8 Úmluvy, že přejmenování ulice vedlo k porušení jeho práva na respektování soukromého života. Soud vzal v úvahu, že (a) základem tvrzení stěžovatele (před domácími soudy i samotným Soudem) proti přejmenování ulice byly povahy prosazování veřejného zájmu; (b) stěžovatel nežil na Slovensku a neměl žádný vztah k vesnici, kde byla přejmenovaná ulice a nikdy ji ani nenavštívil a (c) neexistovaly žádné důkazy o tom, že by přejmenování ulice jakkoliv negativně ovlivnilo stěžovatelův soukromý život. Stížnost tedy byla *actio popularis* (ibid., § 72-79).

56. Následující případ, v němž se Soud vyjádřil k této otázce (Aksu [proti Turecku], č. 4149/04 a 41029/04, 15. 3. 2012), vedl k vydání rozsudku velkého senátu Soudu. V tomto rozsudku velký senát specifikoval princip, podle kterého, aby bylo možno uzavřít, že byla zasažena identita členů etnické nebo sociální skupiny a jejich sebeúcta a sebedůvěra do té míry, že se aplikuje čl. 8 Úmluvy v rozsahu soukromého života, musí negativní stereotypizace skupiny dosáhnout určité míry (ibid., § 58). Velký senát nicméně přesně nespecifikoval, jaké konkrétní okolnosti hrají roli.

57. Případ se týkal Roma žijícího v Turecku, který se cítil poškozen pasážemi o tureckých Romech a definicí slova „Rom“ („Gypsy“) ve dvou slovnících (všechny tři publikace byly částečně financovány národními orgány). Podle stěžovatele obsahovaly publikace jazyk, který vyjadřoval negativní stereotypy o Romech v Turecku jako skupině, a urážel jeho romskou identitu. Soud shledal, že jakkoliv stěžovatel nebyl přímým cílem formulací, mohl se cítit dotčen výroky ohledně etnické skupiny, ke které náleží a že v národním řízení nebylo sporu o tom, že je aktivně legitimován takové

tvrzení vznést. Mohl proto být považován za oběť předmětných výroků a publikace, které údajně měly dopad na identitu skupiny, k níž náleží, představovaly zásah do jeho „soukromého života“ (ibid., § 53 a 60).

58. Velký senát Soudu byl znovu konfrontován s obdobnou otázkou ve věci Perinçek proti Švýcarsku. V této věci byl turecký politik odsouzen ve Švýcarsku za veřejný projev, který na jeho území přednesl, v němž popřel masové vraždění Arménů v Otomanské říši v roce 1915, které vedlo ke genocidě. Stěžoval si pod čl. 10 Úmluvy. Velký senát shledal, že stěžovatelovy výroky zasáhly do práva Arménů na respektování důstojnosti jejich a jejich předků - včetně jejich práva na respektování jejich identity, která je definována také skutečností, že tato komunita v minulosti byla obětí genocidy. Shledal, že tato práva jsou chráněna jako „soukromý život“ ve smyslu čl. 8 Úmluvy (viz Perinçek proti Švýcarsku, č. 27510/08, [velký senát] 15. 10. 2015, § 227). Poznamenal přitom, že arménská komunita přiznává obrovský význam tomu, zda tragické události roku 1915 a následujících let jsou vnímány jako genocida, a je velmi citlivá na jakékoliv výroky týkající se této problematiky (ibid., § 252). Neuvedl však podrobněji, jaké okolnosti přispěly k takovému závěru.

59. Ve věci Lewit proti Rakousku se rakouský občan židovského původu, který byl jedním z posledních přeživších z koncentračního tábora v Mauthausenu, cítil poškozen článkem zveřejněným v pravicovém periodiku, v němž bylo uvedeno, že lidé osvobození z koncentračního tábora v roce 1945 se účastnili rabování, ničení a vraždění, a označil je za „mor společnosti“ („Landplage“), a že je správně, že bylo zastaveno trestní řízení týkající se obdobného článku zveřejněného v minulosti. Stěžovatel společně s dalšími osobami podal žalobu na náhradu újmy způsobenou tímto druhým článkem vůči vlastníkovvi periodika; ta byla zamítnuta z důvodu, že stěžovatel nebyl osobně dotčen tímto článkem, a proto neměl v jeho se týkajícím řízení aktivní legitimaci. S odkazem na případ Aksu (cit. výše, § 58), senát Soudu shledal, že poslední přeživší z koncentračního tábora v Mauthausenu mohou být nahlíženi jako „(heterogenní) sociální skupina“ a že čl. 8 Úmluvy se ve věci použije (a že došlo k jeho porušení), neboť okolnosti případu spadají do rozsahu stěžovatelova „soukromého života“, a to i přesto, že nebyl v článku přímo jmenován (viz Lewit proti Rakousku, č. 4782/18, 10. 10. 2019, § 46-47).

60. Podobná otázka vyvstala také ve věci Panayotova a ostatní proti Bulharsku, která se skutkově velmi podobá projednávané věci. V citovaném případě se Romové žijící v Bulharsku cítili poškozeni protiromskou brožurou publikovanou v říjnu 2011 politickou stranou Ataka, k níž přísluší pan Siderov, a neúspěšně se domáhali zahájení trestního řízení v této věci proti panu Siderovovi. Namítali, mimo jiné, podle čl. 8 Úmluvy, že národní orgány odmítly řízení zahájit. Při posouzení použitelnosti čl. 8 výbor Soudu zcela založil svou argumentaci na případě Aksu (cit. výše, § 58) a shledal, že vzhledem k obsahu brožury a způsobu, jakým byla prezentována a sestavena, je zřejmé, že jejím cílem bylo vykreslit Romy žijící v Bulharsku jako výjimečně náchylné ke kriminalitě, a tak je stigmatizovat a znevážit je. Výroky byly značně silnější než ty, které byly posuzovány ve věci Aksu (cit. výše) a je tedy namístě uzavřít, že měly dopad na „soukromý život“ stěžovatelů (viz Panayotova a ostatní proti Bulharsku, č. 12509/13, rozhodnutí výboru, 7. 5. 2019, § 56).

(a) Principy plynoucí z relevantních rozsudků a rozhodnutí Soudu

61. Z výše uvedeného tedy plyne, že základní princip uplatňující se v obdobných věcech byl poprvé rozebrán ve věci Aksu (cit. výše, § 58): aby bylo možné tvrdit, že byla zasažena identita etnické nebo sociální skupiny a sebehodnota („self-worth“) a sebedůvěra („self-confidence“) jejich členů do té míry, že byl dotčen čl. 8 Úmluvy, musí negativní stereotypy „dosáhnout určité míry“. Z odůvodnění Soudu ve věci Aksu a také ve věcech Perinçek a Lewit (oba citované výše) je možné dovodit, že tuto míru lze hodnotit pouze na základě veškerých okolností konkrétního případu.

62. Je však nezbytné jasněji vyjádřit aspekty posouzení, které jsou v těchto věcech rozhodující. Lze je

vyvodit z rozhodnutí Soudu v těchto věcech, jakkoliv v nich nejsou explicitně uvedeny. Určitá vodítka poskytuje také obecný přístup Soudu k použitelnosti čl. 8 Úmluvy v případech, v nichž stěžovatelé tvrdí, že jejich „soukromý život“ byl negativně zasažen určitým prohlášením nebo činem, podle něhož tyto musí dosáhnout určité „míry závažnosti“. Jakkoliv ve věci Denisov [proti Ukrajině] (č. 76639/11, 25. 9. 2018) bylo řešeno, zda propuštění osoby může být podřazeno pod čl. 8 Úmluvy, obecná východiska byla později aplikována i v jiných případech týkajících se odlišných právních otázek. Například ve věci Hudorović a ostatní proti Slovinsku (č. 24816/14 a 25140/14, 10. 3. 2020, § 115 a 157), která se týkala přístupu romské menšiny k pitné vodě a odpadnímu systému, Soud explicitně odkázal na případ Denisov (cit. výše, § 114) a opřel se o něj, když zdůraznil, že tvrzené selhání státu poskytnout přístup k pitné vodě může být podřazeno pod čl. 8 pouze tehdy, existují-li přesvědčivé důkazy o tom, že takové selhání skutečně zasáhlo do samotného jádra práv garantovaných citovaným ustanovením. Ve věci Beizaras and Levickas proti Litvě, č. 41288/15, 14. 1. 2020, § 117, která se týkala otázky blízké projednávanému případu, Soud shledal, že násilné homofobní výroky uvedené pod fotografií uveřejněné na facebookové stránce stěžovatelů, dosáhly potřebné míry závažnosti, aby měly dopad na „soukromý život“ a že čl. 8 byl proto použitelný. Soud zdůraznil, že aby se použil čl. 8, útok na osobu musí dosáhnout určité míry závažnosti a musí být učiněn způsobem, který vede k narušení možnosti této osoby požívat práva na respektování jejího soukromého života (ibid., § 109). Naopak ve věci Vučka proti Chorvatsku, č. 58955/13, rozhodnutí, 24. 9. 2019, § 30-31 a 34-51, použití principu „minimální míry závažnosti“ vedlo k závěru, že uveřejnění fotografie v časopisu s uvedením chybného titulku, v němž byla stěžovatelka prezentována jako někdo jiný, nemělo takový dopad, aby se použil čl. 8 Úmluvy.

63. S přihlédnutím k judikatuře shrnuté výše v odstavcích 54 a 62 Soud shledává, že v případech jako je tento, v nichž je tvrzeno, že veřejný výrok o sociální nebo etnické skupině zasáhl do „soukromého života“ příslušníků takové skupiny ve smyslu čl. 8 Úmluvy, je třeba zohlednit zejména následující faktory: (a) povahu skupiny (například její velikost, míru homogenity, její zvláštní zranitelnost nebo minulost stigmatizace a její postavení vůči společnosti jako celku); (b) přesný obsah negativních výroků o takové skupině (zejména do jaké míry mohou tyto výroky předat negativní stereotypy o skupině jako celku a konkrétní obsah těchto stereotypů) a (c) způsob a kontext, v němž byly výroky proneseny, jejich dosah, který může záležet na tom, kde a jak byly učiněny, postavení a status jejich autora a míru, v jaké mohou být považovány za zasahující do jádra identity a důstojnosti skupiny. Nelze stanovit, že některý z uvedených faktorů vždy převáží; je to právě souhra všech z nich, která vede k závěru o tom, zda vyžadovaná „určitá míra“ podle případu Aksu (cit. výše, § 58) a požadovaná „určitá míra závažnosti“ podle případu Denisov (cit. výše, § 112-114) byla dosažena a zda se použije čl. 8 Úmluvy. Celkový kontext každého případu – zejména sociální a politické prostředí v době, kdy byly výroky vyřčeny – může být významným hlediskem.

(g) Aplikace těchto principů

64. V této věci, jak plyne z obsahu výroků pana Siderova (viz § 11 výše), jsou skupinou, proti které jsou namířeny, Romové v Bulharsku. Soud již mnohokrát shledal, že Romové jsou ve znevýhodněné a zranitelné pozici a je potřeba je obzvláště chránit (viz Chapman proti Spojenému království, č. 27238/95, [velký senát] 18. 1. 2001, § 96; D. H. a ostatní proti České republice, č. 57325/00, [velký senát] 13. 11. 2007, § 181-82; Oršuš a ostatní proti Chorvatsku, č. 15766/03, [velký senát] 16. 3. 2010, § 147-148; Aksu, cit. výše, § 44 a 75; Horváth a Kiss proti Maďarsku, č. 11146/11, 29. 1. 2013, § 102; Vona proti Maďarsku, č. 35943/10, 9. 7. 2013, § 67; a Hirtu a ostatní proti Francii, č. 24720/13, 14. 5. 2020, § 70) a zvláště zdůraznil potřebu bojovat proti negativní stereotypizaci (viz Aksu, cit. výše, § 75 in fine).

65. Výroky pana Siderova, všechny podané provokativním způsobem, zcela zjevně směřovaly k vykreslení Romů v Bulharsku jako skupiny obyvatel obzvláště náchylné ke kriminální činnosti a zvrhlostem (srov. Panayotova a ostatní, cit. výše, § 8-11 a 56). Výroky byly systematické a

charakterizované obzvláštní virulencí (viz § 11 výše: „genocida spáchaná Romy“, „Teror Bulharů Romy“, „teror Romů v Bulharsku“, „genocida proti Bulharské etnické skupině v Bulharsku“, „města...ohýbající se pod terorem“, „gangy Romů, nájezdníků“, „drzost těchto romských banditů“ a další). Jakkoliv některé z těchto výroků se vztahovaly ke konkrétním incidentům, obecné vyznění sdělení pana Siderova, předávaného bez obalu a opakované stále dokola, bylo, že Romové jsou nemorální sociální parazité, kteří zneužívají svých práv, žijí na úkor bulharské většiny, vystavují tuto většinu neustálému násilí a trestné činnosti bez zábran a mají za cíl převzít vládu nad zemí. Je nepochybné, že takové výroky vedly k obzvlášť negativní stereotypizaci, která měla za cíl znevážit Romy žijící v Bulharsku a rozdmýchat předsudky a nenávisť proti nim.

66. Vzhledem k množství komunikačních kanálů užitých panem Siderovem – televizní a rádiové programy, veřejné projevy a knihy – a častému opakování hlavní myšlenky (tak jak byla uvedena výše) – zejména pak v době kampaně před parlamentními volbami v červnu 2005 – lze uzavřít, že tyto výroky měly značný dosah.

67. V době, kdy pan Siderov pronesl většinu těchto výroků, byl dobře známou osobou v bulharské společnosti, zastával funkci předsedy významné politické strany a krátce po vyřčení těchto výroků skončil na druhém místě v prezidentské volbě (viz § 5 výše). Nadto se vehementní protiromská pozice stala hlavním bodem sdělení politické strany (viz § 3 až 37 výše; viz též skutková zjištění ve věci Panayotova a ostatní, cit. výše, § 8-11). Stěžovatelé podali žalobu proti výročkům pana Siderova přesně v době, kdy jeho politická kariéra byla na vzestupu (viz § 4-5 a 8 výše), tedy v době, kdy jeho výroky získávaly větší pozornost. Skutečnost, že stěžovatelé podali žaloby společně s mnohými dalšími, není za těchto okolností rozhodná (srov. Lewit, cit. výše, § 18).

68. Ve světle všech uvedených skutečností, které jsou konzistentní a vzájemně se podporují, Soud shledává, že výroky učiněné panem Siderovem a namítané stěžovateli byly způsobilé mít významný dopad na identitu Romů v Bulharsku a pocitu sebehodnoty a sebedůvěry každého Roma a dosáhly požadované „určité míry“ (viz Aksu, cit. výše, § 58) nebo „míru závažnosti“ (viz Denisov, cit. výše, § 112-114) a měly tedy dopad na „soukromý život“ stěžovatelů. Článek 8 Úmluvy se tedy použije.

(i) Použitelnost čl. 14 Úmluvy

69. Článek 14 Úmluvy nestojí samostatně a použije se pouze tehdy, pokud skutkové okolnosti spadají do rozsahu jednoho nebo více substantivních ustanovení Úmluvy nebo jejích protokolů (viz například Konstantin Markin proti Rusku, č. 30078/06, [velký senát] 22. 3. 2012, § 124). Neboť, jak bylo shledáno výše, tento případ spadá do rozsahu čl. 8 Úmluvy, čl. 14 se použije a stížnost proto bude posouzena v jeho světle.

B. Ve věci samé

(...)

2. Posouzení soudem

87. Článek 8 Úmluvy zahrnuje pozitivní závazky a takové závazky mohou vyžadovat, aby stát přijal opatření za účelem ochrany „respektování soukromého ... života“, a to i ve sféře vztahů mezi jednotlivci navzájem [viz, mimo jiné, X a Y proti Nizozemí, § 23; Von Hannover (č. 2), § 98 a Aksu, § 59, vše citováno výše].

88. Ve věci Aksu (cit. výše, § 61 a 81) Soud shledal ve vztahu k veřejným projevům, o nichž bylo namítáno, že podporovaly negativní stereotypy o etnické menšině (Romové v Turecku), že neboť takové projevy lze vnímat jako mající dopad na „soukromý život“ jednotlivců patřících k takové skupině, existuje pozitivní závazek zakotvit prostředek nápravy, pokud jde o takové výroky.

89. Národní orgány však musí také přihlídnout k právům autora výroků zakotveným v čl. 10 Úmluvy. Zásadní otázkou tedy je, zda orgány dostatečně vyvážily práva poškozené strany na respektování jejího soukromého života a práva autora výroků na svobodu projevu. Základní principy takové analýzy byly stanoveny v rozhodnutí Aksu (cit. výše, § 62-68; viz též Perinçek, cit. výše, § 198-199 a 228). Tyto principy není třeba zde opakovat, je potřeba však zdůraznit, že klíčovou okolností je váha, která by měla být přiznána těmto dvěma právům – která jsou si obecně rovna – za konkrétních okolností každého případu, kterou je třeba hodnotit v kontextu komparativní důležitosti konkrétních aspektů každého z těchto dvou práv, která jsou ve hře v daném případě a potřeby je omezit (nebo ochránit). Národní orgány mají prostor pro uvážení, pokud jde o takové posouzení, jejich závěry však mohou být Soudem akceptovány, jen pokud provedly vyvažování protichůdných zájmů v souladu s principy, které Soud ve své judikatuře stanovil.

90. Podle judikatury je vyjádřením ohledně záležitostí veřejného zájmu zásadně přiznána silná ochrana pod čl. 10 Úmluvy, zatímco projevy, které podporují nebo ospravedlňují násilí, nenávisť, xenofobii nebo jiné formy netolerance nemohou obvykle takové ochrany požívat (viz Perinçek, cit. výše, § 230 a tam citovaná rozhodnutí). Soud taktéž uznal zásadní roli, kterou hrají média v demokratické společnosti (viz Fressoz a Roire proti Francii, č. 29183/95, [velký senát] 21. 1. 1999, § 52; Stoll proti Švýcarsku, č. 69698/01, [velký senát] 10. 12. 2007, § 102; a Pentikäinen proti Finsku, č. 11882/10, [velký senát] 20. 10. 2015, § 91) a dlouhodobě zdůrazňuje význam svobody projevu členů parlamentu (viz Karácsony a ostatní proti Maďarsku, č. 42461/13 a 44357/13, [velký senát] 17. 5. 2016, § 137, a tam citovaná rozhodnutí). Zároveň uznal, že za určitých okolností může být důvodné uložení i velmi závažných trestněprávních sankcí novinářům nebo politikům v případech hate speech a podněcování k nenávisti (viz Cumpăna a Mazare proti Rumunsku, č. 33348/96, [velký senát] 17. 12. 2004, § 115; Otegi Mondragon proti Španělsku, č. 2034/07, 15. 3. 2011, § 59; a zejména Atamanchuk proti Rusku, č. 4493/11, 11. 2. 2020, § 67 a 70) a uvedl, že i projevy učiněné členy parlamentu požívají pouze minimální, pokud vůbec, ochranu, je-li jejich obsah v rozporu s demokratickými hodnotami Úmluvy, neboť výkon práva na svobodu projevu, a to i v parlamentu, s sebou nese „povinnosti a odpovědnost“, na něž odkazuje čl. 10 odst. 2 (viz Pastörs proti Německu, č. 55225/14, 3. 10. 2019, § 47).

91. Vzhledem k tomu, že výroky namítené stěžovateli byly (což je zřejmé z jejich samotného znění) prima facie diskriminační ve vztahu k Romům, musí být analýza v projednávané věci provedena ve světle povinností plynoucích z čl. 14 Úmluvy – zejména ve světle povinnosti bojovat proti rasové diskriminaci, která zahrnuje diskriminaci z důvodu etnického původu (a contrario, Aksu, cit. výše, § 43-45).

92. Není úkolem Soudu, aby posoudil, zda vytýkané výroky lze považovat za „obtěžování“ nebo „podněcování k diskriminaci, pronásledování a rasové segregaci“ ve smyslu ustanovení § 5 zákona z roku 2003 a odstavce 1(1) dodatkových ustanovení tohoto zákona (viz § 22-23 výše). Je úkolem národních orgánů – zejména soudů – aby vykládaly a aplikovaly národní právo. Úkol Soudu je omezen na přezkum jejich rozhodnutí ve světle požadavků plynoucích z Úmluvy.

93. V této věci, na rozdíl od případu Aksu (cit. výše, § 69-72 a 82-87), nelze uzavřít, že by bulharské soudy zhodnotily vyznění výroků pana Siderova adekvátním způsobem. Jakkoliv soudy uznaly vehemenci výroků, bagatelizovaly jejich schopnost stigmatizovat Romy v Bulharsku jako skupinu a podněcovat nenávisť a předsudky vůči nim, a zřejmě je nevnímaly jako více než jen součást legitimní diskuze o politických otázkách (viz § 13 a 15 výše). Nicméně takový přístup ignoruje skutečnost, že i vyjádření názoru týkajícího se politické otázky – jako například otázky vztahů mezi etnickými skupinami v zemi – může zároveň podporovat a ospravedlňovat nenávisť a netoleranci vůči některým z těchto skupin, a proto nemusí požívat žádné nebo jen velmi omezené ochrany podle čl. 10 Úmluvy (viz například Pavel Ivanov proti Rusku, č. 35222/04, rozhodnutí 20. 2. 2007, týkající se projevů o Židech v Rusku, a Balsyte Lideikiene proti Litvě, č. 72596/01, 4. 11. 2008, § 79, týkající se výroků o

Židech a Polácích v Litvě). S ohledem na jazyk užitý panem Siderovem a celkové vyznění jeho výroků (viz § 11 a 65 výše), jeho vyjádření překročila míru legitimní veřejné debaty o etnických vztazích a trestné činnosti v Bulharsku, a to i pokud zohledníme, že šlo do jisté míry o zveličení za účelem získání pozornosti. Jak již bylo uvedeno, šlo o projevy extrémně negativní stereotypizace s cílem znevážit Romy žijící v zemi a vzbudit vůči nim předsudky a nenávisť (viz § 65 in fine výše).

94. Způsob, jakým bulharské soudy posoudily vyznění výroků pana Siderova, odráží vyvažování jeho práva na svobodu projevu proti právu stěžovatelů na respektování soukromého života. Jakkoliv připustily, že v dané věci existuje napětí mezi těmito právy, nelze uzavřít, že by soudy dostatečně zvážily jejich relativní význam v kontextu okolností konkrétního případu. Soud dlouhodobě uvádí, že prohlášení útočící nebo kastující negativním způsobem celé etnické, náboženské nebo jiné skupiny nezaslouží žádnou, nebo jen velmi omezenou ochranu podle čl. 10 ve spojení s čl. 17 Úmluvy (viz Seurot proti Francii, č. 57383/00, rozhodnutí 18. 5. 2004; Soulas a ostatní proti Francii, č. 15948/03, 10. 7. 2008, § 40 a 43-44; a Le Pen proti Francii, č. 18788/09, rozhodnutí, 20. 4. 2010, týkající se generalizovaných negativních výroků o neevropských a zejména muslimských imigrantech ve Francii; Norwood proti Spojenému království, č. 23131/03, rozhodnutí, 16. 11. 2004, týkající se výroků, které spojovaly veškeré muslimy ve Spojeném království s teroristickými útoky ve Spojených státech amerických dne 11. 9. 2001; W. P. a ostatní proti Polsku, č. 42264/98, rozhodnutí; a Pavel Ivanov, cit. výše, týkající se antisemitských výroků; Balsyte Lideikiene, cit. výše, § 79, týkající se obvinění, že Židé a Poláci v Litvě páchají válečné zločiny a genocidu proti litevské většinové společnosti a Féret proti Belgii, č. 42264/98, 16. 7. 2009, § 71, týkající se výroků vykreslujících příslušníky komunit mimoevropských imigrantů v Belgii jako kriminálně smýšlejících). To je zcela v souladu s požadavkem vyplývajícím z čl. 14 Úmluvy, bojovat proti rasové diskriminaci. Skutečnost, že autorem výroků je politik nebo že hovoří jako člen parlamentu na tom nemůže nic změnit (viz Féret, cit. výše, § 77). Pokud bulharské soudy přičly zásadní váhu právu pana Siderova na svobodu projevu ve vztahu k stěžovateli vytýkaným výroků a zlehčily dopad těchto výroků na stěžovatele jako Romy žijící v Bulharsku (tedy v zemi, kde byly tyto výroky proneseny), selhaly tak ve vyvažování protichůdných zájmů v souladu s kritérii stanovenými v judikatuře Soudu.

95. Odmítly-li národní orgány odškodnit stěžovatele za diskriminační výroky pana Siderova, selhaly tak v dodržování svých pozitivních závazků adekvátně reagovat na diskriminaci na základě etnického původu stěžovatelů a zajistit respektování „soukromého života“ stěžovatelů. Došlo proto k porušení čl. 8 ve spojení s čl. 14 Úmluvy.

(...)

VÝROK

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD JEDNOMYSLNĚ:

1. Prohlašuje námitky vznesené pod čl. 8 a 14 Úmluvy za přijatelné;
2. Rozhoduje, že došlo k porušení čl. 8 Úmluvy ve spojení s čl. 14 Úmluvy;
3. Rozhoduje, že není třeba přezkoumávat přípustnost nebo důvodnost námitek vznesených pod čl. 6 odst. 1 a 14 Úmluvy;
4. Rozhoduje, že vyslovení porušení čl. 8 Úmluvy ve spojení s čl. 14 Úmluvy představuje samo o sobě dostatečné zadostiučinění za jakoukoliv nemajetkovou újmu, kterou stěžovatelé utrpěli.

(...)

(Zpracovali: JUDr. Ptáček, Ph.D.; Mgr. Grochová, Ph.D.)